

EL MONESTIR JERÒNIM DE LA TRINITAT DE MIRAMAR, MALLORCA. NOTES DISPERSES.

Ramon Rosselló Vaquer
Jaume Bover Pujol

L'existència d'un monestir jerònim a Miramar de Mallorca (1400-1443) ha estat registrada per diversos autors i d'una manera rellevant fou estudiada per Mn. Bartomeu Guasp i Gelabert¹.

Abans d'ell en donaren notícia el P. José de Sigüenza², Jeroni Berard i Sala³, Joan Dameto, Vicenç Mut i Armengol, Miquel Moragues, Joaquim M.

1. Especialment a *Jerónimos en Miramar de Mallorca. Ermitaños del Sacro Yermo Insular*. Palma de Mallorca, 1961; *Monjes jerónimos procedentes de Valencia fundan en Miramar, de Mallorca (siglo XV)*. "Anales del Centro de Cultura Valenciana" 20(1962) 44-54; *Hubo jerónimos y trapenses en Mallorca. Siglos XV y XIX. Ascetismo eremítico*. Palma de Mallorca, 1967; *De cuando frailes jerónimos poseyeron Miramar (1401-1442)*. BSAL 1976, p. 190-208. I més elementalment a *La vida ermitana a Mallorca des del segle XIII a l'actualitat*. Palma, 1946 [1947]; *La vida ermitana a Mallorca. Epoca anacorètica*. Palma, 1969.

2. *Segvnda parte de la Historia de la Orden de San Geronimo*. Madrid, En la Imprenta Real, 1600; *Tercera Parte de la Historia de la Orden de San Jerónimo Doctor de la Iglesia*. Madrid, En la Imprenta Real, 1605; *Historia de la Orden de San Jerónimo*. Madrid, 1907, 2.ª ed.

3. Josep Massot i Muntaner. *Una descripción dieciochesca de la Cartuja y las ermitas de Valldemossa*. "Stvdia Monastica" 10 (1968) 151-160.

Bover de Rosselló⁴, Pau Piferrer, Josep M.ª Quadrado⁵, l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria⁶, Eusebi Pascual⁷, l'*Espasa*⁸, Juan Muntaner i Bujosa⁹, Coloma Rosselló de Sans¹⁰, Nicolau Josep Prats i Creus¹¹, entre altres¹². Tots ells es basen en una documentació escadussera.

Després de Guasp el fet és registrat per Llorenç Alcina i Rosselló¹³, fra Ignacio de Madrid¹⁴, Antoni Pladevall¹⁵, Jocelyn N. Hillgarth¹⁶, Gaspar Munar i Oliver¹⁷, Francesc de B. Moll i Marquès¹⁸, Càndid Genovard i Rosselló¹⁹, Sebastià Garcias i Palou²⁰, Sebastià Trias i Mercant²¹, Francesc Salleras i Juan²², Jaume Salvà i Riera²³, Miquel Rigo²⁴... Recolzats en l'obra dita i directament o indirecta amb la de del P. Sigüenza, poc aporten de nou.

Guasp estudià el tema amb profunditat i amor, i quasi exhaurí les possibilitats d'investigació pel que fa a les fonts arxivístiques mallorquines. Els únics estudiosos que han aportat quelcom d'inèdit són el P. Gabriel Llompart, Ramon Rosselló, Josep Perarnau i Jeroni Juan.

4. Dameto-Mut-Aleman. *Historia General del Reino de Mallorca*. Ed. de Moragues-Bover. Palma, v. I, 1840, p. 619; v. III, 1841, p. 715.

5. Pablo Piferrer y José M.ª Quadrado. *Islas Baleares*. Barcelona, 1888, p. 461; José M.ª Quadrado. *Recuerdos de Miramar en el sexto centenario de su fundación*. In: *Homenaje al beato Raimundo Llull en el sexto centenario de la fundación del Colegio de Miramar*. Palma, 1877, p. 17.

6. Archiduque Luis Salvador. *Los pueblos de Mallorca. El estribo norte de la Sierra y sus cumbres*. Palma de Mallorca, 1955, p. 67; *Indicaciones a los que visitan Miramar*. S.l., s.d. p. 15.

7. E. Pascual. *Para una crónica de Randa*. BSAL 1896, p. 242.

8. *Enciclopedia Universal Ilustrada Europea Americana*. Barcelona, v. 35, p. 796, s.v. *Miramar*.

9. Juan Muntaner Bujosa. *La primera imprenta mallorquina. Los impresores Caldentey y Calafat*. BSAL 31 (1958-1959).

10. Coloma Rosselló de Sans. *Guia histórico-descriptiva de Valldemosa y Miramar*. Valldemosa, 1960, p. 66; *Guide historique et descriptif de Valldemosa et Miramar*. Söller, 1915, p. 61.

11. Nicolás Prats. *Mallorca: descripción de 1817*. Palma de Mallorca, 1975, p. 56.

12. Curiosamente Trinitat no és citat per Ignacio de Madrid. *Jerónimos*. In: *Enciclopedia de la Cultura Española*. Madrid, 1963, v. III, p. 767-769, Odette d'Allerit. *Hiéronymites*. In: *Dictionnaire de spiritualité*. Paris, 1969, t. VII, col. 451-462. Piero Sannazzaro. *Girolamiti*. In: *Enciclopedia Cattolica*. Città del Vaticano, v. VI, col. 651-652; José García Oro. *Conventualismo y observancia. La Reforma de las Ordenes Religiosas en los siglos XV y XVI*. In: Ricardo García Villoslada, dir. *Historia de la Iglesia en España. La Iglesia en la España de los siglos XV y XVI*. Madrid 1980, v. III-1.º, p. 211-349; Gaston Vuillier. *Miramar*. S.l., s.d., p. 23-24 ("au commencement du XVe siècle, une nouvelle communauté se forma dans le cloître abandonné. Mais sa durée fut éphémère").

13. Lorenzo Alcina Rosselló. *Ermitaños y monjes jerónimos en Miramar, Valldemosa*. "Yermo" 1 (1968) 69-76.

14. Ignacio de Madrid. *Los monasterios de la Orden de San Jerónimo*. "Yermo" 2 (1967) 107-175. L'afirmació "en 1431 se le agregó —a la Murta d'Alzira— el monasterio de la Trinidad de Miramar" (p. 123) s'ha de puntualitzar en el doble sentit de que la data més fiable és la de 1443, i que la comunitat mallorquina no s'incorporà a la Murta. El correcte, pensam, seria dir que es va dispersar, segons els estudiosos del tema; *Síntesis histórica de la Orden Jerónima*. "Stvdia Hieronymiana" 1 (1973) 25-33; *Jerónimos*. In: *Gran Enciclopedia Rialp*. Madrid, 1973, v. XIII, p. 400-401; *Jerónimos*. In: *Diccionario de Historia Eclesiástica de España*. Madrid, 1972, v. II, p.

LES DARRERES APORTACIONS

Gabriel Llopart i Moragues

L'erudit teatí ens ha ofert un acurat estudi científic sobre dues taules que pertanyeren als jerònims de Miramar²⁵.

Es tracta d'un fragment de la *Predel·la de sant Jeroni* del Mestre de Santa Eulàlia, avui al Museu de Mallorca, i de la meritíssima obra de Gerard Starnina *El Judici Final*, avui a l'Alte Pinakothek de Munich.

De forma accidental ens dona unes curioses notícies a *Lecturas de ermitaños mallorquines en torno a 1400*²⁶. En aquest estudi registra l'existència de jerònims a Mallorca abans de l'any 1400: fra Guillem Berenguer²⁷, ermità de l'ordre de sant Jeroni de Dènia actua de testimoni a un document de venda de l'esclau Sait, sarraí, per Garau Ferrer d'Inca a Joan de Moyà, apotecari, el 12 de juliol de 1378 per seixanta cinc lliures. El mateix jerònim nomena procuradors a la Ciutat de Mallorca Bernat Julià, teixidor de llana, la seva muller Gràcia i la seva filla Antonina el 15 de setembre de 1399. Actuen de testimonis Jordi Marcet i Gabriel Genovès, teixidors²⁸.

1229-1231; *Gerolamini. Ordo Sancti Hieronymi (OSH). Orden de San Jerónimo*. In: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*. Roma, v. IV, p. 1100-1105.

15. Antonio Pladevall. *Jerònim*. In: *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona, 1975, v. 8, p. 742-743. Amb un error de relleu: "el 1400 [fundaren] el de la Trinitat de Miramar a Mallorca, que l'any següent [!] es traslladà a Santa Maria de la Murta, de València".

16. J.N. Hillgarth. *Some notes on lulliam hermits in Majorca saec. XIII-XVII*. "Studia Monastica" 6 (1964) 299-328; *Miramar en el siglo XIV*. BSAL XXXI (1953-1960) 583-586.

17. Gaspar Munar. *Visió històrica de Miramar*. BSAL 35 (1976) 243-255.

18. Francesc de B. Moll i Marquès. *Miramar*. In: *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona, 1977, v. 10, p. 110.

19. Cándido Genovard Rosselló. *Historia de las instituciones pedagógicas lulianas en Mallorca (siglos XIII-XVII)*. "Estudios Lulianos" 52-54 (1974) 180-188.

20. Sebastián Garcías Palou. *El Miramar de Ramón Llull*. Palma de Mallorca, 1977, p. 7.

21. Sebastián Trias Mercant. *Valldemossa. Una història. Una cultura. Un poble*. Mallorca, 1980, p. 82.

22. *Goigs a Sant Jeroni, patró dels llibreters que es venera a la seva església de Ciutat de Mallorca*. Lletra: Llorenç Moyà i Gilabert de la Portella. Música: Mn. Antoni Matheu i Mulet. Nota històrica: Francesc Salleras i Juan. Palma de Mallorca, 1979. (Col. "La Sibil·la", 20).

23. Jaime Salvá. *Los poseedores de Miramar*. BSAL XXXV (1976) 141-153.

24. [Miguel Rigo] Un ermitaño. *Mallorca eremítica*. Palma de Mallorca, 1965, p. 30.

25. Gabriel Llopart. *La pintura medieval mallorquina. Su entorno cultural y su iconografía*. Palma de Mallorca, 1977-1978, v. 1, lam. 69, v. 2, lam. 76, v. 3, p. 87, 93-95.

26. "Studia Monastica" 18 (1976) 119-130.

27. Els jerònims d'Aragó, Catalunya, València i Mallorca conservaven el llinatge familiar. Els de la resta de la Península prenien, quan ingressaven al monestir, com a llinatge el nom del lloc de naixement, com és ara Alonso de Oropesa, Hernando de Talavera, etc.

28. Arxiu Capitular de Mallorca. P III-XIII-II-31 Mateu Salcet, contr. 1376-78, s.f.; P-III-XIII-II-24 Garau Colomar, Prot. 1397-1401, s.f.

Després, transcriu del *llibre de Comptes de Cartoixa*²⁹ els préstecs de llibres de la biblioteca cartoixana datats entre 1411-1412 quan era prior de la Cartoixa Joan Gomis (1405-1411) o Joan Blanch (1411-1431)³⁰: *Item prestí al prior de Sent Jerònim un volum de la Blibia, creu que sia lo primer volum en que.s contenen los V llibres de Moyse e altres llibres, de que ha albarà del dit prior.*

Ramon Rosselló Vaquer

A la seva obra *Notes per la història de Deià (IV). Segles XIII-XV*³¹ cita de manera breu alguns fets: uns ja coneguts i exposats per Guasp, el qual, emperò, no conogué els documents originals car utilitzà fonts posteriors i secundàries³², i altres completament inèdits.

1.—El 1397, el rei Martí en una carta recorda les contínues instàncies i demandes de Guillem Escolà^{32 bis} i els companys Joan Sanç i Nicolau Cuc, preveres, sobre Miramar. El rei diu que el passat 15 de juny de 1396 ja havien hagut d'acudir al palau de l'Almudaina, recordant que essent personalment a Mallorca (1395) el rei En Joan, de bona memòria, ja li demanaren justícia. Es fa referència de tot l'història de Miramar des de la seva fundació com a col·legi per estudiar àrab i la construcció de la capella sots invocació de la Santíssima Trinitat. Se citen diversos abats de la Real. Finalment l'esmentat Escolà i companys volen demostrar que l'abat no hi té cap dret i sols ells volen regir el lloc, fruit de les terres, font, i quatre lliures censals³³.

29. Arxiu del Regne de Mallorca. AH-C-1667, f. 48v i 70v.

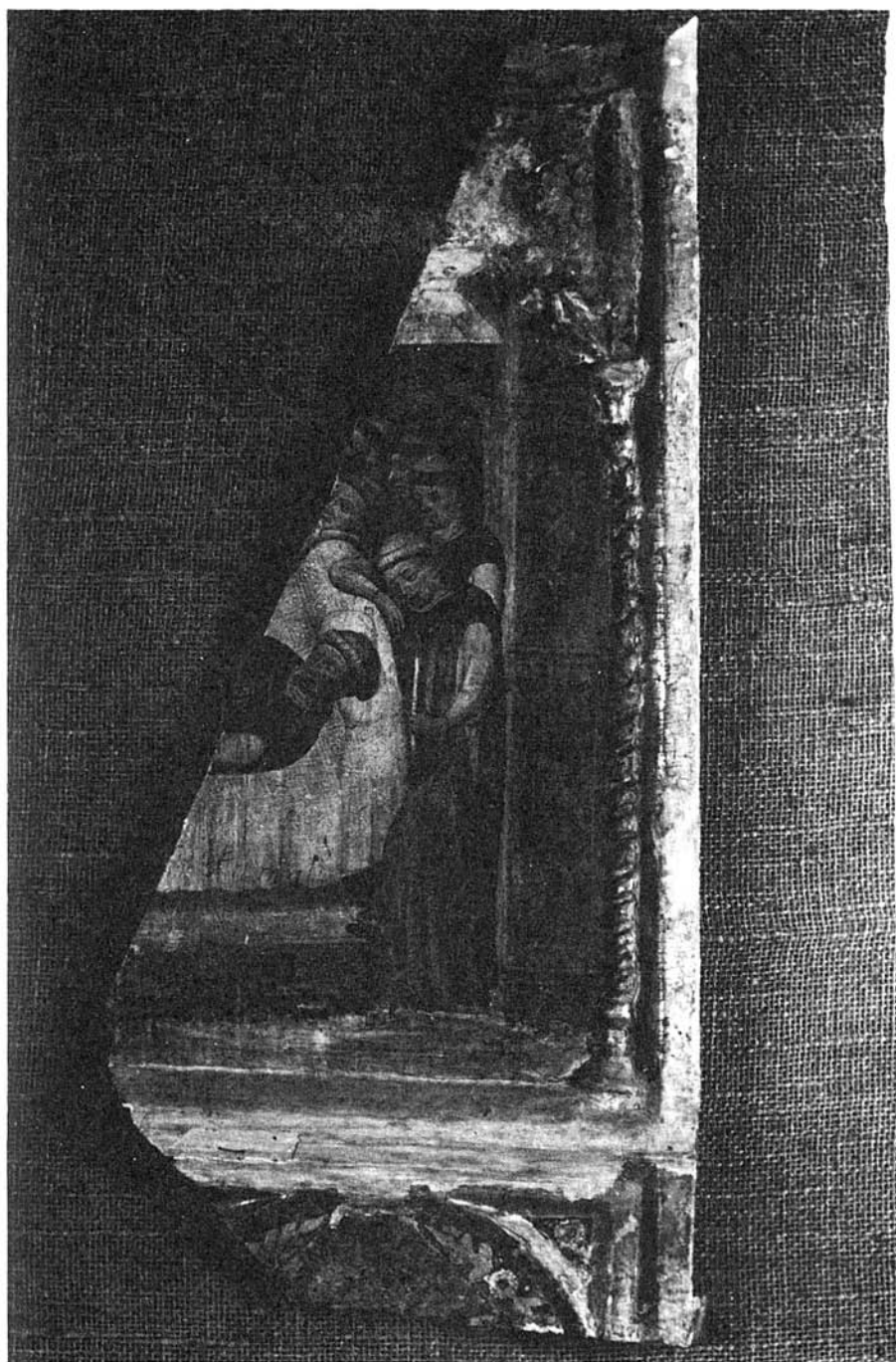
30. Juan Ramis de Aireflor, Ana M.ª Boutroux de Ferrá, Antonio Alonso Fernández. *Historia documental de la Real Cartuja de Valldemossa*. Palma de Mallorca, 1973, p. 162.

31. Mallorca, 1980, p. 44-45.

32. A més a més podem fer quatre precisions documentals a l'obra de Guasp. A.—El document que transcriu de les Miscel·lànies Villafraña t. XII p. 185v.) publicat a *Jerónimos* p. 43-44 i *Hubo jerónimos* p. 37, es troba a ARM RP 3500 f. 74v i RP 3501 f. 81v. B.—Altres documents de dites Miscel·lànies (t. I p. 388) publicat a *Jerónimos* p. 41 i *Hubo jerónimos* p. 34 es troba a l'Archivo Histórico Nacional, Clero, carpeta 123, n.º 2. (Per cert, la data de concessió de la rectoria de Muro als jerònims per Benet XIII és la de 3 kalendas setembre 1400). Sobre el mateix assumpte vg. AHN Clero Carpeta 61, pergami n.º 1. C.—El document que publica a *Jerónimos* p. 60 i *Hubo jerónimos* p. 48 es troba a ARM AH 679 f. 26. D.—El document citat a *Jerónimos* p. 39 i *Hubo jerónimos* p. 40, en còpia de 1754, es troba a AHN Clero Carpeta 114, n.º 2.

32. bis. Guillem Escolà, entre altres ermitans, fou beneficiat per el testament de Francesquina, muller de Berenguer Sunyer, de 1395: *"Item doní a fra Guillem Escolà, ermità de la Trenitat vint sous los quals la dita defunta li lexà en son testament"*. Vg. E. Aguiló. *Ermities y ermitans de Mallorca en 1395*. BSAL 9 (1902) 361-362; També és citat per Guasp a *Ermitaños en Mallorca*. AST XXVII (1954) 45-58.

33. Arxiu de la Corona d'Aragó. Cancelleria reg. 2264 fs. 22-30v.

Mestre de Santa Eulàlia. Fragment de la Predella de Sant Jeroni. (Col. Societat Arqueològica Lul·liana, avui al Museu de Mallorca). Foto gentilesa Museu de Mallorca.

2.—El rei Martí, a Barcelona estant, el 17 de gener de 1401 davant Roger de Montcada, Jordi de Caramay, Pere Cardenal, Berenguer Cruelles i Galceran de Sant Menar, cavaller, confirma la donació entre vius feta per Guillem Escolà, Joan Sanç, Salvador Caselles, prevere i beneficiat de la Seu i successor de Nicolau Cuc, als monjos jerònims Domènec Lloret, prior de Sant Jeroni de Cotalba, Gandia, i Pere Pintor, ecònom, del lloc, oratori, capella, terres, fonts, llibres, calzes, vestits, ornaments propis de l'oratori i capella, a condició que perpètuament el monestir fos conservat per jerònims amb residència temporal. Reben també la clastra, vinya, garrigues, roques i torrents. Pagaran quaranta sous a l'abat de la Real.

La donació fou feta davant Gabriel Massot, notari de Mallorca el 6 de desembre de 1400³⁴.

3.—El rei Martí, a Barcelona estant, ordena l'11 de maig de 1401 al seu governador de Mallorca que es faci justícia als jerònims de Miramar.

Pere Pintor, prior de la Trinitat, havia exposat que volia tenir el territori de Miramar, de la capella fins a la mar lliure de trànsit, que sofrien una màxima pobresa de llenya, tenien indigència d'aliment i patien fam. Hi tenien dues viudes acollides, i estaven abandonats de remeis. A la suplicació presentada s'invoquen certs drets de tipus econòmic.

S'anomenen Domènec Lloret, prior del monestir de Cotalba, Guillem Escolà, ermità, Salvador Caselles, sucesor de Nicolau Cuc, etc.

Es fa referència al capítol celebrat a Cotalba el 4 de juny de 1398, legalitzat per Ramon Aigualada sobre la nova fundació de Miramar en el qual es comprometien a celebrar els divinals oficis i mantenir un cert nombre de monjos jerònims, sota l'obediència d'un prior i de la regla de sant Jeroni.

S'ordena que es faci justícia completa sense renou ni escàndols³⁵.

Jeroni Juan i Tous

A la seva *Breve historia del convento de San Jerónimo de Palma de Mallorca*³⁶ transcriu un manuscrit que es guarda a dit monestir sobre la fraternitat espiritual entre les monges jerònimes i els ermitans de Miramar, hereus dels jerònims que hi habitaren. És interessant per la persistència de l'esperit jerònim entre els ermitans. Cal tenir present que el monestir de monges jerònimes de Ciutat fou fundat el 1485, una quarentena d'anys després de la partida dels jerònims de Miramar.

34. ACA Cancelleria reg. 2265 f. 91-94.

35. ACA Cancelleria 2266 f. 11v.

36. Palma de Mallorca 1973, p. 50-51. Sobre els monestirs de jerònimes a Mallorca vg. a més de l'obra de Jeroni Juan: Ramon Rosselló i Jaume Bover. *Sant Bartomeu d'Inca, monestir de monges jerònimes. Notes històriques*. Inca 1980, amb una bibliografia elemental sobre l'Ordre de Sant Jeroni a Mallorca, a la qual, ultra la bibliografia citada a les presents notes, s'hi pot incloure: Bartolomé Guasp. *En torn al Santuario del "Puig d'Inca"*. "Semana Santa en Mallorca"

El document diu així: *Las religiosas jerónimas del Convento de Palma continuan conservando la hermandad, o fraternidad con los hermitaños de la Trinidad de Valdemosa dándose aviso mutuamente de las defunciones de religiosas o de hermitaño cuando ellas ocurren, a fin de poder aplicar para sus almas los sufragios acostumbrados. Cuya hermandad trae regularmente su origen de haber existido y habitado en Miramar, o hermita, no muy lejos de aquel santo y recogido lugar, frailes de la Orden de San Jerónimo, después de ser restablecida en España por disposición y permiso del Sumo Pontífice Gregorio Undécimo en su Bula expedida en Aviñón el 18 de Octubre de 1373*³⁷.

Josep Perarnau i Espelt

Té publicats a "Estudios Lulianos" dos testaments de Joan Asmalric, originari de Palafrugell, atorgats el 28 de juny de 1395, i del seu fill, nomenat també, Joan Asmalric, atorgats el 28 de gener de 1398³⁸.

Asmelric, pare, deixa com a obra pia: "*Item, lego operi capelle sancte Trinitatis de Miramar, quinque solidos*". I Asmelric, fill, deixa: "*Item, lego Sancte Trinitati de Miramar, viginti solidos*".

* * * *

QUELCOM SOBRE L'EXTINCIÓ DEL MONESTIR JERÒNIM DE LA TRINITAT

El final del monestir jerònim de Miramar roman encara boirós malgrat el testimoni de Sigüenza i les recerques de Guasp.

Pot donar un poc de llum saber que fra Francesc Domènec, prior de Santa Maria de la Murta, Alzira, seguí l'encàrrec del sèptim capítol general de

1961; Id., *Santuario de Santa Magdalena (Inca)*. In: *Las ermitas de Mallorca y Menorca*. Palma 1955; "Ca Nostra" Inca, n.º 3 i 5 (1928) sobre el tercer centenari de la Venerable Sor Clara Andreu; "Boletín Informativo Sor Clara Andreu" Inca, des de 1979; Felipe Guasp y Pou. *Un gran mallorquín desconocido. Apunte bibliográfico del presbítero Don José Barberí*. Palma, 1926; Josep Amengual i Batle. *Diverses presències de la vida religiosa*. Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca" 1 (1981) 32-43; Roland Mercadal. *L'orgue aux Baléares*. "L'Orgue" Paris 156 (1975) 101-108, 157 (1976) 1-9. També es pot completar amb la següent Discografia: Francis Chapelet. *Orgues des Baléares*. 2. *Monestir de Sant Geroni. Palma de Mallorca*. Paris, Harmonia Mundi, s.d. HMV 948; Montserrat Torrent. *Joan B. Cabanillas. Orgues de Mallorca*. Barcelona, EDIG-SA, 1975, AHMC 10/12 Stereo.

37. Ignacio de Madrid. *La bula fundacional de la Orden de San Jerónimo*. "Studia Hieronymiana" 1 (1973) 57-74. Estudi, facsimil i transcripció.

38. Josep Perarnau. *Sobre una nova font de notícies de Miramar*. "Estudios Lulianos" 67 (1979) 69-72. Extrets de ARM C 2600.

l'ordre jerònima: “*que poco a poco fuesse passando todo lo que auia de aquel Convento —de Miramar— al suyo en tanto que se pedia la facultat al Papa*”³⁹, Eugeni IV (1431-1447).

El desmantellament no degué comptar amb l'aprovació dels mateixos monjos jerònims de Trinitat els quals encarregaren a Pere Llana, prevere i beneficiat de Sant Miquel de Ciutat, la restitució de llurs *robes e bens*. Llana fou nomenat procurador del monestir i s'aconseguien cartes recomanatòries de la reina. Partí cap a Barcelona, al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, Badalona, o al de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron a on se deia eren els monjos “*qui les dites coses se'n havien aportades e com no hi fossen ans se digués eren en València partint de Barcelona s'enà a València*”. Els monjos de la Murtra d'Alzira o els de Cotalba de Gandia “*no volien dits bens e robes liurar ni donar sens licència expressament de dit llur general*”, que aleshores era fra Gonzalo de Ocaña. Pere Llana “*se'n hagué anar a Castella —a San Bartolomé de Lupiana, Guadalajara— a on era lo monestir on era lo General de dit Ordre*”, el qual manà es restituïssin a Miramar els *bens, joies, llibres*, etc.

Acabades amb èxit les seves gestions Pere Llana presentà factura als hereus dels jerònims i als benefactors dels seus afanys, els frares dominicans, car els jerònims ja havien renunciat Miramar.

Els predicadors no volgueren saber res dels drets exigits per Llana, el qual hagué d'aconseguir del rei, al Castell Nou de Nàpols estant, una ordre de pagament immediat dirigida a Berenguer d'Olms, governador de Mallorca, dada el dia 21 d'abril de 1444⁴⁰.

Les presents notícies documentals d'una part aclareixen un poc el contenciós sobre els béns de Miramar, però d'altra augmenten la confusió sobre el testimoni que en dóna Sigüenza: *En el capítulo general que se tuvo el año 1443 mandaron que si el Prior de la Murta —d'Alzira— auia passado algunas cosas de plata, dinero, ropa, o otras cualesquiera alhajas de la Trinidad de Mallorca a su casa, las podia tener con segura consciencia, porque era de mucho menor valor que lo que el auia hecho passando a la Isla, y en tratar el negocio que se la auia encomendado por la Orden*⁴¹.

És bo recordar que, ultra els mèrits innegables de l'historiador de l'ordre jerònima, la seva obra històrica presenta algunes deficiències: “*entre ellas una cierta desidia en la investigación y comprobación de datos, compensada por las deficientes relaciones conventuales y justificada por el escaso tiempo de que dispuso y su permanente residencia en el monasterio de El Escorial, salvo contadas excepciones*”⁴².

39. Sigüenza *Historia* p. 122.

40. ACA Cancelleria reg. 2728 f. 22v-23r. Aquest document, com els altres que hem citat de dit arxiu, no es troben inventariats a Maria Mercedes Costa. *Los documentos de la Orden de San Jerónimo en el Archivo de la Corona de Aragón*. “*Stvdia Hieronymiana*” II (1973) 665-675.

41. Sigüenza *Historia* p. 122.

42. Lorenzo Rubio González. *Valores literarios del Padre Sigüenza*. Valladolid, 1976, p. 212.